

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

Тринадцятирічна історія розвитку кафедри цивільного права і процесу економіко-правового факультету Донецького національного університету — краплина в неоссяжному океані творчої, правничої, освітянської, науково-дослідної та педагогічної діяльності самодостатнього колективу нашого університету і в той же час — визначна подія у прискореному розвитку науки цивільного, цивільно-процесуального, трудового, сімейного права, права інтелектуальної власності й соціального забезпечення.

Кафедра цивільного права і процесу як структурний підрозділ Донецького національного університету є достатньо молодою, адже створена у 2000 році. Основний лейтмотив науково-педагогічної діяльності колективу кафедри — навчання студентства самостійному і професійному мисленню в юриспруденції, щоб усвідомлюючи крихкість людського життя намагатися не заподіювати шкоди іншому в практичній діяльності, бути розбірливими в засобах досягнення цілей під час здійснення професійних обов'язків. Це не просто гасло, а основоположний принцип життєдіяльності та утвердження колективу кафедри у творчому поступі економіко-правового факультету, що підтверджений плідною творчою та натхненною працею її членів, їх щоденною наполегливою віддачею знань, досвіду, що передається підопічним — студентам, аспірантам, іншим суб'єктами освітянської діяльності.

Першим керівником кафедри цивільного права і процесу був кандидат юридичних наук, доцент Олександр Миколайович Новошицький (2000–2001 рр.), яким опубліковано близько 60 робіт з проблем підвищення ефективності компенсаційної, стимулюючої та обліково-інформаційної функцій грошових санкцій, розроблена Методика розрахунку і доказування збитків, Інструктивні вказівки Державного арбітражу «Про вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням збитків, заподіяних порушеннями обов'язків щодо угоди про постачання» та ін.

З червня 2001 р. і до теперішнього часу становлення та розвиток кафедри цивільного права і процесу відбувається під керівництвом кандидата юридичних наук, доцента Олени Степанівни Янкової. Вона є автором 90 наукових та навчально-методичних робіт, співавтором навчального посібника «Корпоративне право ЄС» (2004 р.), навчального посібника «Гражданское право. Часть 1: Курс лекций» (2007 р.); науково-практичного коментаря до Господарського кодексу України за заг. ред. А.Г. Бобкової (2008 р.); науково-практичного коментаря до Господарського кодексу України за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини (2012 р.); навчального посібника «Міжнародне приватне право» (2010 р.) та ін. Олена Степанівна викладає лекції з таких навчальних дисциплін як «Корпоративне право», «Цивільне право» та «Проблеми цивільного права». Брала участь в роботі групи фахівців, які розробили програми курсу «Корпоративне право» в рамках проекту ТАСІС «Правничі студії в Україні: Київ та окремі регіони». За сумлінну працю, плідну науково-педагогічну діяльність та особистий внесок у підготовку висококваліфікованих спеціалістів О.С. Янкова має численні нагороди: Почесна грамота Президента України, Почесна грамота Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Почесні грамоти Донецької обласної державної адміністрації, Почесна грамота Донецької обласної ради, грамота Донецької обласної організації Спілки юристів України, грамоти Донецького національного університету тощо.

Багато часу, сил і творчого натхнення віддавали своїй роботі на кафедрі і наші ветерани праці — доцент, кандидат юридичних наук Олександр Петрович Лапай; доцент, кандидат економічних наук Людмила Миколаївна Кудрявцева; старший викладач Тетяна Володимирівна Санжаровська; доцент, кандидат економічних наук Катерина Іванівна Толстая. Продовжують і сьогодні передавати свій безцінний досвід науково-педагогічної діяльності молодим викладачам досвідчені фахівці вищої освіти й вчені-правознавці: доцент, кандидат юридичних наук Марія Василівна Амеліченко; доцент, кандидат економічних наук Володимир Андрійович Будянський; доцент, кандидат юридичних наук Ігор Володимирович Головань; доцент, кандидат юридичних наук Валентина Миколаївна Швайковська.

Досвідчені викладачі і науковці кафедри доценти Ю.С. Алексеева, Л.П. Амелічева, О.І. Антонюк, Л.М. Дорошенко, І.Ф. Коваль, Л.В. Красицька, Е.А. Писарева, Н.М. Щербакова, старші викладачі Д.В. Дрейзіна, Ю.П. Уралова, С.В. Ляшенко є потужним локомотивом у навчальному процесі з підготовки юристів-фахівців як на кафедрі, так і на факультеті, які застосовують на лекційних і практичних заняттях електронні засоби навчання, використовують різні інформаційні технології (мультимедія, гіпертекст тощо) й активні методи навчання (ділові ігри, проблемні лекції, аналізі конкретних ситуацій та ін.).

Надійним є і майбутнє кафедри, адже молоді викладачі А.А. Правдиченко, Ю.Д. Музикантова, Ю.В. Кеєр, Д.В. Лісова вже й сьогодні мають певні здобутки і в навчальній, і в науковій роботі.

Не можна не відмітити професіоналізм й велике бажання працювати зі студентством за спеціалізацією нашої кафедри досвідчених викладачів-сумісників і юристів-практиків А.С. Зеленова, Л.В. Давиденко, С.П. Маловичка, Д.В. Часовникова та ін.

Сьогодні до послуг студентства економіко-правового факультету кафедра забезпечує викладання базових дисциплін за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство» ОКР «бакалавр». До них належать: п'ять нормативних дисциплін — цивільне право, цивільний процес, сімейне право, трудове право, право інтелектуальної власності; дві вибіркові дисципліни університету — право соціального забезпечення, забезпечення виконання зобов'язань; двадцять шість дисциплін за вибором студентів: правове питання працевлаштування, особисті немайнові права фізичних осіб, правовий режим державної служби, припинення господарських товариств, адвокатура в Україні, переважні права у цивільному праві України, правове регулювання права на відпочинок, документальне оформлення трудових правовідносин на підприємстві, юридична особа з одним учасником на ринку товарів, робіт та послуг, акціонерне законодавство, участь адвоката у цивільному процесі, захист прав та інтересів у суді, виконавче провадження, захист прав підприємців, спадкове право, цивільне судочинство у справах щодо відшкодування шкоди, особливості розгляду податкових спорів, трудові спори, захист права інтелектуальної власності на торговельну марку, валюта і валютні цінності як об'єкти цивільних прав, правове регулювання капітального будівництва, процесуальні документи, створення суб'єктів підприємницької діяльності, правове регулювання охорони праці, банки як учасники цивільних правовідносин, трудовий договір.

Кафедрою забезпечується також блок цивільно-правових дисциплін за спеціальностями 7.03040101 «Правознавство» ОКР «спеціаліст» та 8.03040101 «Правознавство» ОКР «магістр», який складається з 14 навчальних дисциплін, зокрема:

ринок фінансових послуг, проблеми цивільного права, проблеми сімейного права, проблеми захисту прав інтелектуальної власності, проблеми цивільно-процесуального права, проблеми відшкодування шкоди, недоговірні зобов'язання, правове регулювання праці за участю іноземного елемента, корпоративне право, захист прав суб'єктів в адміністративному судочинстві, страхове право, недійсність правочинів, медичне право, правовий статус акціонерних товариств.

Важливим напрямом начально-методичної роботи викладачів кафедри є видання навчально-методичної літератури. За період діяльності викладачами кафедри (в т.ч. у співавторстві) були видані: підручник «Господарське право» (2002 р.), навчальні посібники: «Практичне право» (2003 р.), «Корпоративне право ЄС» (2004 р.), «Исполнительное производство» (2004 р.), «Забезпечення виконання зобов'язань» (2004 р.), «Медичне право України» (2005 р.), «Підтримка суб'єктів малого підприємництва в Росії, Україні та інших державах СНД» (2005 р.), «Сравнительное контрактное право» (2005 р.), «Участь адвоката в цивільному процесі» (200 р.), «Особисті немайнові права фізичної особи» (2006 р.), «Гражданское право Украины» (2007 р.), «Гражданский процесс» (2008 р.), «Защита прав интеллектуальной собственности» (2010 р.), «Проблемы семейного права» (2011 р.).

Навчально-методичне забезпечення з кожної дисципліни кафедри складається з робочої програми, планів практичних занять, контрольних завдань, завдань для самостійної роботи студентів, тематики курсових, дипломних і магістерських робіт, навчально-методичних матеріалів, контрольних питань для іспиту (заліку) тощо. Весь навчально-методичний комплекс, що розробляється на кафедрі, стає базою для впровадження і розвитку дистанційної системи навчання. Створено сторінку кафедри на порталі економіко-правового факультету, що забезпечує доступ студентів всіх форм навчання та освітньо-кваліфікаційних рівнів, а також викладачів до електронної бази навчально-методичних матеріалів, робочих програм, завдань для семінарських та практичних занять, інших матеріалів, які використовуються в навчальному процесі.

На кафедрі активно здійснюється діяльність щодо організації та проведення самостійної роботи студентів. Використовуються різні форми такої роботи, зокрема: складання схем, кросвордів юридичних термінів; розробка комплектів цивільно-процесуальних документів за конкретними справами, що передано кафедрі судами м. Донецька; розробка проектів цивільно-правових та господарсько-правових договорів, установчих документів тощо; підготовка доповідей на задані теми; вирішення тестів, розв'язання задач; підготовка за матеріалами періодичного друку і судової практики прикладів, узагальнень, публікацій тощо. Всі вищезгадані форми самостійної роботи студентів спрямовані на зміцнення теоретичних знань і набуття практичних навичок щодо застосування законодавства, складання юридичних документів, які необхідні у практичній діяльності. Однією з найбільш ефективних форм самостійної роботи студентів з особливої частини курсу «Цивільне право» є виконання завдань, що мають комплексний характер та ґрунтуються на теоретичних знаннях студентами загальної та особливої частин цивільного права, цивільно-процесуального права, корпоративного права. Ці завдання зорієнтовані на розвиток практичних умінь: вирішення певних проблем і завдань; застосування норм чинного законодавства; надання правової оцінки юридичним фактам; здійснення правової кваліфікації правовідносин, правопорушень в практичній діяльності, забезпечення захисту прав фізичних та юридичних осіб та ін.

Крім того, викладачі кафедри з 2002 р. беруть активну участь в роботі Центру практичного навчання. Вони організують практичну підготовку студентів шляхом

створення на базі Центру практичного навчання, підприємств і установ м. Донецька інтернатур, юридичних клінік, де студенти оволодівають практичними навичками та вміннями, необхідними в подальшому для юридичної роботи: «Методологія наукових досліджень» (О.С. Янкова); «Цивільне право» (Л.В. Красицька); «Цивільне право та процес» (О.І. Антонюк); «Трудове право» (В.М. Швайковська); «Пенсії та допомоги» (Л.П. Амелічева), «Соціальне страхування» (Ю.П. Уралова); «Практичне право» (Е.А. Писарева, Л.М. Дорошенко); «Міжнародні юридичні змагання» (А.А. Правдиченко).

Багато уваги на кафедрі приділяється науковій роботі як викладацького складу, так і студентів. Викладачі кафедри беруть активну участь у роботі наукового міжкафедрального семінару, на засіданнях якого обговорюються наукові доповіді, статті, автореферати дисертацій, відгуки на автореферати та дисертації викладачів інших вузів, проводиться попередній захист завершених дисертаційних робіт викладачів тощо.

Науково-дослідна робота кафедри охоплює широке коло питань з правового забезпечення становлення громадянського суспільства в умовах ринкових відносин, правового забезпечення прав і інтересів учасників майнових та особистих немайнових правовідносин.

За останні сім років результати науково-дослідної роботи доповідались на 173 науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових семінарах тощо. Серед основних наукових заходів, в яких брали участь викладачі кафедри: німецько-український семінар із розширення ЄС і захисту закордонних інвестицій (м. Регенсбург, Німеччина, 2007 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми законодавства про адміністративну відповідальність» (м. Іркутськ, 2007 р.); Міжнародна науково-практична конференція «З обміну юридичним досвідом» (м. Гамбург, 2009 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Государство и право: вызовы 21 века» Кутафинские чтения» (м. Москва, 2010 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми науки і практики комерційного (підприємницького) права» (м. Санкт-Петербург, 2010 р.); науковий семінар «Боремося з ВІЛ /СНІД, а не з людьми, що живуть з ВІЛ /СНІД» (м. Варшава, Польща, 2010 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Частное право: проблемы и тенденции развития» (м. Москва, 2012 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальные проблемы совершенствования законодательства и правоприменения» (м. Уфа, 2012 р.).

9 грудня 2011 р. кафедрою організовано та проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Правове регулювання ринків капіталів, товарів, праці». За підсумками роботи конференції видано збірку наукових праць, що включає понад 99 тез доповідей з актуальних проблем розвитку цивільно-господарського законодавства.

Слід зазначити, що викладачі кафедри беруть участь в обміні досвідом із закордонними колегами. Так, у 2009 р. завідувач кафедри доцент О.С. Янкова прочитала цикл лекцій з дисципліни «Корпоративне право України» магістрам спеціальності «Правознавство» в Євразійському національному університеті імені Л.Н. Гумільова (м. Астана, Республіка Казахстан).

За останнє десятиріччя підготували і захистили кандидатські дисертації викладачі кафедри: Л.В. Красицька (2003 р.), О.І. Антонюк (2004 р.), І.Ф. Коваль (2005 р.), Л.І. Давиденко (2006 р.), Н.В. Щербакова (2006 р.), В.М. Швайковська (2007 р.), Л.П. Амелічева (2009 р.), Л.М. Дорошенко (2012 р.), Ю.С. Алексєєва (2012 р.). На базі кафедри продовжують роботу над кандидатськими дисертаціями 6 аспірантів та

здобувачів. І.Ф. Коваль та Л.В. Красицька закінчують роботу над дисертаціями на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

За результатами наукових досліджень видано 10 монографій, понад 300 наукових статей, тез наукових доповідей. Викладачі кафедри виступили співавторами 4 науково-практичних коментарів до кодексів та законів України.

Предметом уваги викладачів кафедри залишається науково-дослідна робота студентів. В цьому напрямі робота проводиться в 2 аспектах: 1) керівництво науково-дослідною роботою студентів і 2) тренування студентів для участі у змаганнях серед студентів, в студентських конкурсах наукових робіт, олімпіадах, конференціях.

В рамках організації наукової роботи студентів у квітні кожного року проводиться студентська наукова конференція (секції — цивільне право, цивільно-процесуальне право, трудове право та право соціального захисту), за матеріалами якої друкуються збірки тез доповідей студентів. У період з 2006 було проведено 5 щорічних студентських конференцій факультетського рівня та одна міжнародна науково-практична студентська конференція, в яких взяли участь близько 700 студентів. Також викладачами кафедри спільно зі студентами публікуються тези та наукові статті за межами факультету (загалом 27 тез доповідей та 6 наукових статей). За результатами проведення студентських конференцій переможці відзначались почесними грамотами.

Кафедра проводить активну роботу з підготовки студентів до участі в студентських конкурсах, олімпіадах, конференціях. Під керівництвом викладачів кафедри проводились відбіркові змагання, формувались команди, з якими проводилась підготовча робота для участі в різних змаганнях наукової спрямованості, де вони показали досить високий рівень знань. Серед них: Ю. Музикантова та А. Полякова (тренери — О.С. Янкова, С.В. Ляшенко) посіли перше місце у Всеукраїнських судових дебатах з цивільного права (2006 р.), Л. Санжаровська (тренер — І.Ф. Коваль) перемогла у Всеукраїнських змаганнях «Таврійський златоуст» (2007 р.), М. Захарченко (тренери — Л.П. Амелічева, В.М. Швайковська) перемогла у II Західноукраїнських дебатах з трудового права (2007 р.), А. Кашлакова, В. Корна (тренер — Л.В. Красицька) посіли перше місце у Всеукраїнських змаганнях з правового регулювання Ринку нерухомості у м. Сімферополь (2008 р.), В. Жабський, Т. Михайлов, А. Пархоменко (тренер — С.В. Ляшенко) перемогли у Всеукраїнських змаганнях з банківського права (2008 р.), В. Жабський, Т. Михайлов, А. Пархоменко (тренери — О.І. Антонюк, С.В. Ляшенко, О.С. Янкова) перемогли у Всеукраїнських змаганнях з корпоративного права (2009 р.), В. Жабський, А. Білоусов (тренери — С.В. Ляшенко, О.І. Антонюк) посіли перше місце у Судових дебатах з цивільного права та процесу (2010 р.), Е. Багріцевіч та Д. Єр'оміна (наук. кер. — Л.В. Красицька) стали призерами у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (2011 р.), О. Павленко (наук. кер. — Л.В. Красицька) перемогла у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт (2013 р.).